

SLOVENSKI

UČITELJ.

Glasilo „Učiteljskega društva za slovenski štajer.“

Izhaja 5. in 20. vsakega meseca na celi
poli in velja za celo leto 3 gld., za pol
leta 1 gld. 60 kr.

|| Za oznanila se plačuje od navadne ver-
stice, če se natisne enkrat, 10 kr., dvakrat
14 kr., trikrat 18 kr.

Štev. 12. V Mariboru 20. junija 1877. Letnik V.

Našim spoštovanim naročnikom.

Z denašnjo številko, ko dokončujemo 1. polletje 5. tečaja, dovoljujemo si naše čestite naročnike daljne podpore prositi. Nekaterim gospodom sicer ni treba vedno in vedno na novo priporočati naš organ, kajti nekateri so že mnogo let naši zvesti prijatelji, zvesti v dobrih in hudih časih. Tega se od njih tudi v bodočnosti nadjamo. Druge slovenske učitelje, ki so naročniki „Slov. učitelja“, moramo pač najgorkeje prositi, da list ne samo z besednim naročevanjem, ampak tudi z **naročnino samo** podpirajo. „Učitelj“ prizadeva stroškov obilo, zato je treba pa tudi dohodkov, da se stroški poplačajo. Ne samo za prve udeležnike pri našem društvu, ampak za vse družabnike, naročnike in prave slovenske učitelje bi bilo sramotno, ako bi moralo naše delovanje vsled premale podpore prenehati. Toliko častneje pa bode za slovensko učiteljstvo, ako ostane tudi v sedanjih kritičnih časih solidarno, ako se tim bolje oklene svojih svetovalcev in tim bolje poprime edinih pravih načel, čim bolje se preganjajo zdravi **pedagogični** in **narodni** nazori ter njih razširjevalci. Torej prijatelji dragi! Ne odstopite od sedanjih pravih principov, ne vstrašite se neprijateljev našega narodnega šolskega napredovanja, marveč držite se krepko svojega prepričanja in svojih odkritoserčnih svetovalcev, zlasti „Slovenskega učitelja“. Ostanite mu zvesti prijatelji, dokler bode izhajal; izhajal pa bo tako dolgo, dokler mu slovenski učitelji svoje pomoči ne odtegnejo, ali

ga kaka druga nemila osoda ne ukonča. Izvolite vsi p. n. naročniki, kateri ste še na dolgu, v kratkem poslati letošnjo naročnino pa tudi zaostalo od prejšnjih let. Naročnino sprejema blagajnik „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“, g. **Kovačič** v Središči (Polstrau).

Pričetna vodila o rastlinstvu.

(Dodatek k drugemu berilu); zložil S. Štrenkelj, učitelj v Srodišču.

Kaj je rastlinstvo?

Rastlinstvo so vse tiste organične stvari v naravi, ktere živé, rastejo a ne čutijo, se tudi prostovoljno ne premikajo, svoj živež pa iz zemlje in zraka serkajo.

Iz česa pa obstojé rastline?

Poglavitni deli vseh rastlin, od najvišjega hrasta do najmanjše travice so celice.

Kaj pa so celice (cevke)?

Celice so mali, zdaj okrogli, zdaj podolgasti mehurčki, v kterih je celični sok, kterega obdaja jako nježna, prezorna, večkrat lesu podobna kožica.

Kako se napravijo te celice?

Te celice ali mehurčki se napravijo iz naserkanega živeža. Ti s časom izpotè in se vterdè tako, da terdi les ali tkanina iz njih nastane, ktera se da pri nekterih rastlinah, kakor predivo puliti (česati).

Kako se rastline množé?

Večina se jih množi sè semenom, korenino, mladiko, očesom itd.

Ktere dele razločujemo pri rastlinah?

Pri rastlinah razločujemo: korenino, deblo, veje, mladike, listje, cvet in sad (seme).

Kaj je korenina in čemu služi?

Korenina je spodnji del rastline, ki v zemljo rije, rastlino v zemlji močno (terdno) derži in iz nje živež dobiva.

Kakošne korenine razločujemo?

Glavno ali serčno korenino, nitkaste, vlaknate korenine, po terpežnosti pa eno- in večletne.

Kaj je deblo rastline?

To je tisti del, kteri iz korenine priraste, in kteri veje, listje, cvetje in sadje nosi.

Kakošna debbla razločujemo?

Polna, (pri drevju in germovju), votla, s kolenci, (pri žiti in travi) sočnata in mesnata, stebbla pri zelišču.

Kdaj imenujemo deblo in kdaj steblo?

Pri drevju in germovju je deblo, pri zelišču steblo.

Čemu služi deblo!

Pošilja živež, kterega korenine poserkajo, vsem vejam.

Kteri so deli debela?

Deli debela so: steržen, les (letni obročki), belina, lika in skorja.

Kaj je steržen?

Steržen je srednji del debela.

Kaj je les?

Les je terda, nitkasta, preji podobna tvarina, koja se napravi iz živeža, ki ga drevo po koreninah naserka.

Ktere tvarine se v lesu nahajajo?

Rastlinska žleza ali sok, ki je brez duha in okusa, škrob (štirka), sladkor, kisline, mastno olje, smola, mlečni sok itd.

Čemu potrebujejo sok?

Da jim moč in rast daje.

Kaj je belina?

Naj mlajši, še mehki, zunajni les na deblu.

Kaj je lika?

Spodnji del skorje, ki na belini leži.

Kaj je skorja ali lub?

Skorja je najzunajni del debela, v njej je deblo zavito.

Kakošna debela razločujemo?

Razločujemo podzemeljska in nadzemeljska debela. Podzemeljska so tista, koja pod zemljo rasto in samo listje iz zemlje poganjajo, ktero je mesnato, n. pr. beluž, kalmuž, lilije, georgine i. dr. Nadzemeljska debela so tista, koja nad zemljo rasto, n. pr. pri drevji.

Kakošne podobe so debela?

Deblo ima lahko podolgovato, valjasto, okroglo, plošnato, različno robasto, nitkasto, gladko, brazdasto, dlakasto, iglasto in ternasto podobo.

Kakošno podobo ima deblo po legi?

Kviško stoječo, nagnjeno, ležečo, kimavo, vijasto, plezajočo (beršeljjan).

Kakošno je deblo glede vej in terpežnosti?

Glede vej je: prosto, vejasto, mnogovejasto, glede terpežnosti enoletno, dvoletno in večletno.

Kaj je listje ali perje?

Listje je tisti del rastline, kteri iz popkov izraste, ter potreben ogljenec iz zraka serka, nepotreben kislec pa izpuhteva, in rastlini lepoto daje.

Kaj so popki ali očesca?

To so v obče osnutki k novim mladikam, in se konec debela, vej ali iz listnih kotov prikažejo.

Kteri so deli lista?

Deli lista so: listna nožnica, pecelj, listna ploskev, žile, rob in konec lista.

Kaj je nožnica?

To je tisti del lista, kateri se debela ali veje derži.

Kaj je pecelj?

To je tenki, srednji del med nožnico in listom.

Kakošna je ploskev lista?

Navadno je zelena, pa tudi blede, dlakasta, bodičasta, gladka, svetla, usnjasta, rebrasta.

Kaj ima listje?

Listje ima mnogo majhnih luknjic, po katerih diha. Tedaj je tako potrebno rastlei, ko pljuča človeku.

Zakaj ima žile list?

Da mu moč dajejo; nekatere imajo bodice.

Kakošno podobo ima navadno listova ploskev?

Mnogoverstno: iglasto, suličasto, podolgovato, podolgovato-okroglo, jajčasto, okroglo, serčasto, ledvičasto, klinasto, dlanasto, narobe jajčasto itd.

Kakošno podobo ima listni rob?

Rob je cel, narezan, nazobčen, kerpast, napiljen itd.

Ktere verste listja razločujemo?

Prosto listje, ako je en sam list na enem peclju; sestavljeno, ako se po več listkov na enem peclju derži, n. pr. pri detelji.

Kako stoji listje na stebelu?

Spreminjalno, ako posamezno stoji, nasprotno stoječe, ako po dva nasproti stojita, vretiničasto, ako jih po več v enaki visokosti stoji.

Kaka očesca ali popke razločujemo?

Listne, ako z njih samo listje izraste, cvetne, ako samo cvetje in mešane, ako iz očesca cvetje in listje zraste.

Kako razločujemo listje po terpežnosti?

Enoletno in večletno.

Kaj je cvetje?

Cvetje je tisti del rastline, iz katerega postane sad se semenom za novo rastlino.

Kako se rastline glede cvetja razdeljujejo?

Pervič v očitno cvetoče ali sememske, t. j. v take, ki imajo očitne, s prašniki in pestiči previdene cvete, in ki se množé se semenom, katero ima v kalu ali klici že mlado rastlino v sebi.

Drugič v skrivno ali tajno cvetoče, t. j. take, ki nimajo takih cvetov, in se ne množé se semenom, ampak z enojnatimi prav drobnimi mehurčki, n. pr. gobe, mah.

Katere rastline se prištevajo k očitno cvetočim?

Drevje, gervovje in zelišča.

Ktere prištevamo k skrivno cvetočim rastlinam?

Razne verste praproti, mah, alge, lišaji, gobe.

Kteri so deli cvetja?

Deli cvetja so: čaša, venec, prašniki, pestiči.

Kaj je čaša in čemu je?

Čaša je najmanjši del cveta, kteri venec obdaja, ga varuje in mu lepoto daje.

Kake čaše razločujemo?

Odpadljive in stalne (pri jabelkih in hruškah stalne).

Kaj je venec in čemu je?

Venec ali kronica je tisti del cveta, kteri prašnike obdaja, je varuje in cvet kinča.

Kakošne barve so venci?

Venec je razne barve: bele, rdeče, rumene, modre sive, pisane.

Ktere podobe je cvet?

Okrogle, verču podobne, lijaste, cevaste, zvončaste, kole-saste, krožniku podobne, ustnate, zijaste, klinčaste, glavičaste, grozdnate, kolobarčaste itd.

Kaj so prašniki?

To so tenke nitke, ktere imajo na koncu mešičke s cvetnim prahom. Dokler seme tega močnatega praha ne dobi, nij zrelo in za množenje nesposobno.

Kaj je pestič in čemu je?

Pestič (štempelj) je v sredi cvetlice, na katerem venec raste.

Ktere dele ima pestič?

Plodnico, v katerej se prihodnje seme snuje; vrat je srednji del, brazda pa zgornji del pestiča.

Čemu je cvetje?

Za množenje rastlin in za kinč.

Kteri so najpotrebniši deli cvetja?

Prašniki in pestič. Čaša in venec pri nekterih manjkata.

Kaj je sad?

Sad je popolnem razvita plodnica.

Kaj je seme?

Seme je zernice, iz katerega izraste s pomočjo toplote, zraka, svetlobe in mokrote zopet nova rastlina.

Ktere dele ima seme?

Seme ima popek ali pičico, kjer se je deržalo, zunajno in znotrajno kožo, kal ali klico in moko?

Kaj se iz semena najprej razvije?

Ako se zerno v zemljo vtakne, in ako ima dosti mokrote, toplote, zraka in svetlobe, razvije se naprej peresce, ktero na kviško raste (deblo) potem pa kljunček ali koreninica, ktera v zemljo rije in korenino napravi.

Od kod kal ali klica prvi živež dobiva?

Iz semena t. j. iz moke semenske. (Dalje prih.)

„Učitelj Dobrašin.“¹⁾

Podučna povest Slovincem. Po hervatskem izvirniku od J. Truskega
pósnel Ivan Lapajne.

Nova šola v Divjakovcu.

V jako oddaljenem kotu mile naše slovenske domovine je vas Divjakovec. Gotovo je, da nobeden za-njo ne zna, bodisi da je preoddaljena od večjih mest in velikih cest, bodisi da se Divjakovčani za drugi svet ne brigajo.

Vendar so šolske gosposke našle to vas v zapisniku onih občin, katere so do sedaj brez šole bile. Posebno ni mogel okrajni glavar s svojimi šolskimi svetovalci te sramote preterpeti, da bi v onih občinah, kjer je že cerkev in župnik (fajmošter), šole ne bilo. In ravno Divjakovec je bil šole silno potreben. Bila je v vasi sicer lepa cerkev in stara, prostorna duhovnja (farovž), toda v njej je bival župnik starega kopita.

Divjakovčani so bili bistrega uma in dosta marljivi kmetje, toda večinoma zelo surovi; o omiki se pri njih ni moglo govoriti. Z omikanimi ljudmi niso prišli nikoli v dotiko; družih nankov nikoli niso slišali, razen pridige ob nedeljah, ki ni več nego četert ure trajala, a še to so možaki in fantje poslušali zunaj cerkve. Popoludne ob nedeljah in praznikih pa je bilo navadno tisto ostudno pijančevanje, ki je že marsikoga Divjakovčana na boben spravilo. Druge zabave tudi v Divjakovcu nihče poznal ni. Časniki ali knjige pa pri nobeni hiši niso čitali. Pa kako? Saj nihče brati ni znal! Samo župan se je izpoznal nekoliko v knjigah s starim tiskom. Šolske gosposke so dobro poznale te razmere. Zato so pa z dobro in ostro besedo Divjakovčane naganjale, da so si nažgali opeke (cigla) in apna, da so si nasekali lesa, nabrali potrebnega denarja, in naposled z veliko nevoljo začeli postavljati novo šolo. Bilo je veliko mečmanje, veliko posla so imeli zlasti šolski možje, ki so bili v to izvoljeni; ali v teku enega polletja bila je šola vendar dozidana, lepo pobeljena in z rudečo opeko čedno pokrita. Že od daleč se je rudečila in belila, da jo je bilo veselje gledati, ali vendar se Divjakovčanom ni dopadala. Zakaj ne? Treba bode zdaj otroke v šolo pošiljati, treba jim kujige in šolske priprave kupovati. Kdo jim bode med tem živino pasel? Kdo varoval mlajše otroke? Ako so dosedaj brez šole in učitelja

¹⁾ Ta spis je bil prvotno namenjen za družbo sv. Mohora, da bi bil prišel v roko prostemu našemu narodu, za katerega je največ spisan. Ker je pa omenjeno društvo s spisi preobloženo, in ker bi bilo vendar jako dobro, da na svitlo pride, zato ga tu s tem namenom natisnemo, da bi bil najprvo našim čitateljem zabavno in deloma podučljivo čitanje, in da se potem kot ponatis v posebni brošurici razširi med naše slovensko ljudstvo, katero šole in učitelja le premalo še ceni. V hervatskem jeziku je bila enaka knjiga jako priljubljena. Spis.

živeli, zakaj bi še dalje tako ne mogli? Tako misleči so Divjakovčani nevoljno pričakovali novega učitelja in neradi se s to mislijo sprijaznili, da bodo morali otroke v šolo pošiljati.

Učitelj Dobrašin.

Za novo učiteljsko službo v Divjakovcu oglasilo se je bilo čvetero prosilcev; izmed teh je bil izbran najizverstnejši in to neki pripravnik iz ljubljanskega učiteljišča.

Zval se je Dobrašin. Učitelj Dobrašin je bil vreden svojega imena, bil je blage duše, poštenjak skozi in skozi, ki je dobro poznal svoje dolžnosti in jih tudi popolnoma in nepretergoma izpolnoval.

Dobrašin si ni nevoljno izbral učiteljskega stanú, marveč je že pri svojem očetu, ki je bil tudi učitelj na Slovenskem, imel priliko opazovati, da se tudi kot učitelj more prav zadovoljno živeti in jako koristiti svojemu narodu.

Dobrašin je bil sam vnet domoljub. Brez domoljubja pa tudi ni mogoče otresti si prirojene sebičnosti, katera zavira človeka pri delovanju za občno blagostanje.

Dobrašin se ni mešal v tuje posle, ni se brigal za dolžnosti drugih, ni se utikal v tožbe; on je živel marveč samo za šolo, za otroke, njemu v poduk in odgojo izročene.

Dobro se zavedajoč te svoje dolžnosti trudil se je neprenehoma dalje izobraževati se v svojih naukih, da bi mladino vedno bolje in boljše podučeval in izrejeval.

Med našim narodom se nahaja veliko pogreškov pri odgoji mladine, nahaja se veliko krivih in napačnih misli in pojmov. Vse to je naš Dobrašin dobro znal in poznal. Kot goreč domoljub slovenski bil je dobro izurjen v materinščini, govoril je lep in pravičen jezik, mislil polagoma in sodil modro in pravično.

Svet je sicer le malo znal o Dobrašinovih dobrih lastnostih, zlasti ga Divjakovčani niso znali ceniti.

Mladenič je bil komaj dva in dvajset let star, ko je nastopil svojo prvo službo v Divjakovcu. Bil je čedne in čvrste postave, zdrav kot riba, rudeč kot kri in milih, modrih oči. Krasno je bilo gledati mladega učitelja in odgojitelja. Toda Divjakončanom vendar ni bil po volji. Nobeden ga ni pričakoval, nobeden mu ni prišel na pomoč, niti mu družega dobrega učinil.

Dobrašinov trud.

Dobrašin je začel z veseljem, a tesnim srcem novo šolo v Divjakovcu. Perva dva tedna ni rabil v šoli še knjig, katere so si otroci umislili; on je marveč samo popraševal deco, kako se jim stariši zovejo, kje so doma, kaj doma delajo itd. S takim popraševanjem je boječe dečke ohrabil, da so glasno odgovarjali in se ne bali učitelja v tisti meri, kakor so jim

stariši protili. Prigovarjal jim je, naj pridno v šolo hodijo in pazljivo poslušajo njegove nauke. Pozneje je Dobrašin navajal svoje otročiče na to, da so razločevali reči v šoli in zunaj šole, doma, na polju, na travnikih v gozdu. Pravil jim lepe pregovore, kratke povestice, kar so otroci z velikim veseljem poslušali.

Starišem pa ni bilo po volji, da otroci že prvi teden niso čerk poznavali, kajti nekateri so mislili, da je mogoče učitelju v 14 dneh otroke brati naučiti. Dobrašin je začel komaj tretji teden s poznavanjem in pisanjem čerk ob enem. Računiti je bil že prej začel, ravno tako tudi z molitvijo. Dobrašinova šola je čversto in očitvito napredovala, toda nobenega ni bilo, ki bi to ceniti znal in narodu povedal. Divjakovčani so čim dalje tim merzkeje gledali Dobrašina. Samo katera pojedina mati je začela hvaliti učitelja, ker jej je dete ubogljiveje postalo, od kar v šolo hodi. Dobrašin je začel tudi otroke v petji podučevati, kar se je otrokom posebno dopadalo.

Pervo jesen je vsadil v svoj vert nad petdeset divjakov, a na spomlad jih je že požlahtnil. Naprosil je tudi občino, da odstopi od občinskega pašnika pljug zemlje in da jo zagradi v ta namen, da bi on zasadil na njej občinski sadonosnik. Toda občina je bila za to premlačna, obečala je, a nič izpolnila.

Bilo se mu pa je posrečilo, da je bil v to prigovoril neko vdovo, mater marljivega učenca, da si je dala ograditi sadonosnik, v katerem jej je vsadil in požlahtnil toliko divjakov, kolikor sebi. V svoj vert je bil nasejal marljivi učitelj tudi murbinovega semena in to s tem namenom, da bi zasadil murbe okoli cerkve in okoli ceste, da bi si redil pozneje sviloprejke in otrokom razkazoval.

Naprosil je bil tudi občino, da mu napravi čebelnjak, toda občina tudi tega ni hotela. Vendar si je bil sam od soseda kupil roj čebel in ga spravil v tako zvani Dzirzonov panj, kojega si je bil že na ljubljanskem učiteljišči sestavljati naučil. Po leti je imel panj na svojem vertu, a po zimi ga je hranil v nezakurjeni sobi v šoli.

Za ves ta Dobrašinov trud se ljudje niso brigali, pa tudi brigati ne hoteli. Bilo je žalibog še takih, ki so Dobrašinu nasprotovali, i nekoji hudobneži so mu celo plot pri vertu razdirali in živino vanj spuščali ter na ta način pri cepljenih drevescih veliko škodo narejali.

Ali Dobrašin si je mislil: „Bolje krivico terpeti, nego krivico storiti“. Plot je zopet popravil in sam osebno korakal okoli verta, kedar so govedarji živino na pašo ali s pašo gonili. In to je dobro pomagalo, nihče se verta več dotaknil ni.

Dasiravno je Dobrašin mirno živel, lepo se obnašal, marljivo za šolo skerbel, vendar ga sam g. župnik ni hotel ceniti.

Njemu je bil Dobrašin oholi mladenič nove dobe, ki vsiljuje kmetu nepotrebne nauke. Vendar je Dobrašin mirno prenašal župnikovo nevoljo, da niso vaščani zapazili, da je med njima nesporazumljenje.

Učitelj, ki hoče popolnoma svoje dolžnosti spolnovati, nema časa, da bi se po kerčmah valjal in kartal, da bi vsaki dan na lov hodil ali še na drugi način zlati čas kratil. Dobrašin tega ni storil, on se ni potikal po kerčmah, niti ni kartal niti na lov hodil.

Opoludne je pač moral hoditi v kerčmo na obed; kajti ni imel žlahtnice, da bi mu stregla, a postrežnice si neoženjen ni hotel deržati. Zajutek si je radi tega sam delal, a za večerjo mu je malo sira, sadja in košček kruha zadostovalo. Dobrašin se ni gizdavo in drago oblačil, a imel je vsikdar snažno in celo obleko. Kar mu je še novcev ostajalo, s tem si je nabavljal novejših slovenskih knjig in šolskih časopisov. Iz tega vzroka mu ni nikoli na um prišlo, da bi težko zaslužene krajcarje dajal na smodke ali tobak, in da bi mu potem za potrebne reči novcev zmanjkovalo, kakor se je že to njegovim sodrugom dogodilo. Kljubo temu Dobrašin le ni bil v milosti pri Divjakovčanih.

(Dalje prih.)

Kocenov zemljepis za narodne šole.

Poslovenil Ivan Lapajne.

II. Oddelek.

Zemlja kot bivališče človekovo.

(Dalje.)

27. Kraljestvo Česko.

944 kvadr. m. (520 □ miriam.) in 5,140,000 ljudi.

Česko je ob treh straneh z gorami obdano. Na južno-zahodni strani je Česki les (Polken 4350' = 1376 m.), na severo-zahodu so Rudne gore (Klinova gora 4000' = 1275 m.), na severji so Lužiške gore, Sudeti in Izerske gore, Kerkonoši (Snežka, Schneekoppe 5000' = 1600 m.) in Kladške gore.

Sredina česke dežele je valovita ravnina, v 3 širokih gredeh razprosterta. Ta stopnjevina je na jugu najvišja, na severju pa najnižja, razorana je pa po precej globokih dolinah ob Labi, Veltavi in Ogri.

Južna stopnjevina je v zvezi s českim lesom. Srednja stopnjevina je ob reki Veltavi, in ima na zahodni strani Berde, na izhodni pa moravske višave. V severni stopnjevini so Topelske gore in Sredogorje (Milešovka 2640' = 835 m.).

Sredi dežele teče Veltava z mnogimi stranskimi rekami (glej stran 24). Češka dežela ima mnogo rudnin, premoga, grafita, srebra, granata; kuhinjske soli pa nima. Na severnem Českem se prideluje mnogo sadja in hmelja. Glede obertnije, glede izdelovanja platna, sukna, bombaža, steklovine, sladkorja je Češka prva med avstrijskimi deželami. Kupčijo in promet prav zelo pospešuje mnogo cest in veliko železnic.

Po sredini dežele bivajo Čehi, ob mejah, zlasti na severji in severo-zahodni strani so Nemci. Poleg tega je kacic 90.000 judov v deželi.

1. Mesta sredi dežele: Praga (158.000 lj.), glavno mesto na Veltavi, ki slovi po svojej lepej legi, po svojih starih in lepih poslopjih skoro najbolj. Mesto ima več delov in predmestij. Univerza, tehnika, sedež nadškofa. Na lepem mostu čez Veltavo spominek sv. Janeza Nepomuka. Na Českem je še 370 mest, ki so pa vsa dovolj manjša od glavnega. Pribram (9300 lj.), imenitni rudnik za srebro: Kladno (11.200 lj.).

2. Na severji: Litomerice (10.000 lj.), sedež škofa, nemško mesto na Labi, na nasprotni strani reke terdnjava Teresienstadt. Teplice (10.000 lj.), imenitne kopeli. Aussig (11.000 lj.), vinoreja, fabrike. Češka Lipa (7500 lj.), veliko obertnijstvo. Warnsdorf (14.900 lj.), Rumburg (9000 lj.), s fabrikami za bombaževino. Mlada Boleslav (Jungbunzlav) (9700 lj.) s katunsko tiskarnico. Liberec (Reichenberg 23.000 lj.), največje obertnjijsko mesto za sukno, pavolo in drugo blago. Jičín (7000 lj.), z lepim gradom in cerkvijo. Trutnov (7000 lj.), središče platnarstva v Kerkonosih.

3. Na vzhodu: Kraljevi gradec (5500 lj.), terdnjava, sedež škofa; Jožefov, terdnjava; Kraljevi dvor (6200 lj.); Brovnov; izdelovanje sukna. Rihnov, predilnice na volno. Hrudim (11.200 lj.), sejmi konjski. Pardubice (8200 lj.), Litomišel (10.000 lj.), Časlav (5000 lj.), tovarne. Kutna gora (12.700 lj.). Kolin (7500 lj. s tovarnami.

4. Na jugu: Tabor (8000 lj.); Budejovice (18.000 lj.), sedež škofa; Krumlov (7000 lj.); Pisek (9200 lj.).

5. Na zahodu: Pelzenj (24.000 lj.), premog, sloveče pivo. Rokicani in Klatovi (8100 lj.), veliko suknarstvo. Karlovevari, Marijanske in Frančiškove kopeli, toplice sloveče. Jahimov (6500 lj.), staro rudarsko mesto. Žatec, središče českega hmeljarstva. Homotov (7000 lj.), Most (Brüks 6300 lj.).

28. Mejna grofija Moravska.

404 kvadr. milj (222 □ miriam.) in 2.017.000 ljudi.

Moravsko oklepajo večje višine ob treh straneh. Na avstrijsko-česki meji se začinja široka česko-moravska planota, ki se vleče na česko-moravski meji do virov Morave. Med Moravo in Odro so Sudeti, ki pod imenom Jeseniki do šlezke meje segaja. Ob virih Odre so Oderske gore. Karpati so na vzhodni strani Moravske, katero deželo ločijo od Ogerskega.

Med ravninami je znamenita Hana med Olomucom in Napajedeljnom, ki se po velikosti in rodovitnosti svoji odlikuje.

Dežela ima dovolj raznih prirodnin in izdelkov. Velika premoga se koplje v Moravski Ostravi in Gaji, v Hani se prideluje mnogo žita; reja ovac in gosi, obertnija s platnom, volno,

bombažem in sladkorjem. — To so poglavitni zasluzki na Moravskem.

Stanovalci so po večini Čehi; Nemci bivajo ob meji avstrijski in šlezki in sem ter tje po mestih. Na Moravskem je tudi 50.000 Judov.

1. Mesta na zahodni strani: Berno (74.000 lj.), med rekama Švarecava in Svitava, glavno mesto, sedež škofa, tehnika; prvo fabriško mesto za sukneno in volnato blago. Moravska Trebova (5000 lj.) in Svitava (5000 lj.) s platnarstvom. Blansko in Hamri (Adamsthal), bogati železniki. Tu blizu je Slupska jama z globokim brezdnom Mačoha. Znojmo (10.400 lj.), vinoreja. Mikulov (7100 lj.) veliko Judov, v okolici vinoreja. Iglava (20.000 lj.), suknarstvo, fabrika za tabak, žitna kupčija. Trebič (8000 lj.) in Mezereče (5000 lj.) živahna obertnija.

2. Na vzhodu: Olomuc (16.000 lj.), največja terdnjava v cesarstvu, sedež nadškofa, trgovina z živino in žitom. Prerov (7000 lj.), važna železniška postaja. Prostejov (15.700 lj.), z razvito obertnijo pertenino. Šumberk (Schönberg 7300 lj.), Sternberg (14.000 lj.), središče moravske industrije za pertenino in bombaževino. Hradišče v prav rodovitnem kraju z vino- in sadjerejo ter poljedelstvom. Oggerski Brod, nekdanj terdnjava. Kromeriž (9000 lj.), z lepim nadškofovim gradom. Lipnik (6000 lj.), Granice (Weisskirchen 7000 lj.), suknarstvo. Novi Jičín (8000 lj.), suknarstvo in izdelovalnice vozov.

29. Vojvodstvo Šlezko.

94 kvadr. milj (51 □ miriam.) in 513.000 ljudi.

Šlezko je večjidel* gorata dežela. Moravsko-šlezki Sudeti se vlečejo po deželni meji od skrajnega severo-zahoda do jugo-zahoda in se končuje v Oderskih gorah. V severnih visokih Jesenikih je najvišji veršac Praded (Altvater), v južnem delu so nizki Jeseniki. Vzhodno Šlezijo pokrivajo Karpati. (Lisa gora 4176' = 1320 m.).

Med rudninami se dobiva največ premoga in sicer v Poljski Ostravi. Posebno važno je pridelovanje prediva in reja tenkovolnatih ovac, s tem v zvezi je tudi cvetoča obertnija platnarstva in suknarstva.

Stanovalci v zahodnem delu so Nemci, okoli Opave in po vsem vzhodnem delu so Slovani (Čehi in Poljaki), mesto Tešin in Belsko ste po večjem nemški.

1. Mesta v zahodnem delu: Opava (17.000 lj.), glavno mesto s suknarsko obertnijo, fabrikami za sladkor. Freudenthal (6440 lj.), s slovečim platnarstvom, tako tudi Jägerndorf (6700 lj.), Freiwaldau (5200 lj.).

2. Mesta na vzhodu: Tešin (8500 lj.), razvito obertnijstvo in trgovstvo. Belsko (10.700 lj.), Friedek, Oderberg, mejna štacija severne dežele.

30. Kraljestvo Galicija in Vladimiriya.

Z velikim vojvodstvom krakovskim.

1426 kvadr. milj (785 □ miriam.) in 5.444.689 ljudi.

Galicija je na jugu gorata, na severji so ravnine (rusko-poljska ravnina). Iz Šlezije derže v dezelo Beskidi (zahodni

Karpati), ki se do reke Dunajec razprostirajo, kjer je na severni strani Balja gora (5440' = 1720 m.). Med rekama Poprado in Arvo so središnji Karpati ali Tatrage (Lomniški verh 8330'). Gozdnati Karpati se vlečejo proti jugo-zahodni strani na meji gališki in ogerski do virov Čeremoša in Bistrice v Bukovini, na severji se razprostirajo vedno nižje do reke Dnester.

Največ vode v deželi se steka v Vislo, vode zahodnega dela pa odvodijo reke Dnester in Prut v Černo morje.

(Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Maribora. Učiteljsko društvo okolice mariborske je imelo svoje zborovanje dne 7. junija pri sv. Barbari pri Wurmbergu. Da-si je bilo prav ugodno vreme, se je vendar komaj 15 udov zišlo. Najbolj čudno je pa to, da so nas ravno ovi gg., ki so pri zadnji seji stavili nasvet, prihodnjič pri sv. Barbari zborovati, s svojo predrago nenazočnostjo tako ljubeznivo počastiti blagovolili. — Gosp. predsednik otvori sejo ob 10¹/₂ uri dopoldne. S prva izreče preserčno zahvalo g. Hanselnu, ki se je blagovolno z nami potrudil. Potem se prebere in odobri zapisnik zadnjega zborovanja, ter se naznani, da so predelana pravila od c. kr. namestnije poterjena, in da je ravnateljstvo vinorejske šole gosp. pristava Hanselna odpustilo, da pri zborovanju predava „o gospodarstvu z gnojem“. G. Praprotnik govori o poduku rastlinstva v ljudski šoli. Po nekotih opazkah, v katerih poudarja veliko važnost in pomembo naravoslovja za človeško družbo sploh in za njeno odgojo še posebej, obravnava rastlino „zlatico“. Za njim govori g. Hansel o gnoju malega posestnika. Razloživši kemične snovi, koje rastline deloma iz zemlje, deloma iz zraka kot živež dobivajo, je nadalje na tej podlagi prav umljivo razlagal racionalno ravnanje z gnojem. Omenil je velike, sedaj še povsod se nahajajoče napake pri pripravljanji gnoja, češ, da ljudje navadno le izsušeno in izcerpljeno suhljad na njivo vozijo, in da redilne snovi ali izpuhtijo ali pa jih voda odnese. Na ta način se vsako leto več milijonov goldinarjev v nenadomestljivo zgubo gospodarstvu v vodo verže. Pred vsem, pravi govornik, bi moral vsak gospodar paziti, da je gnoj stlačen, vlažen in obvarovan solčnih žarkov. Vse se z malim trudom doseže, ako se gnoj tlači, z gnojnico poliva in s perstjo pokriva. Tako se pripravi več gnoja, in kar je še več vredno, razkrojitva se polagoma verši, redilne snovi ne izpuhtijo, temveč jih perst poserka. Končno še razlaga primerno napravo gnojščica, ter vse s slikami pojasnuje.

Za ta govor se gosp. Hanselnu dostojna zahvala izreče. Dnevni red je končan. Gosp. predsednik obžaluje, ka se je tako malo udov zbra'o, ter sklene sejo ob 1. popoldne.

Pri g. Peselnu smo se kratkočasili do 4. Iz serca nas je veselilo, da so se tokrat tudi nektere gospé našega zborovanja in zabave udeležile.

Prihodnja seja bode 5. julija v Mariboru. Vsi udje se uljudno va-

bijo. Program se bode pozneje priobčil. Posebna povabila se ne bode razpošiljala.

Iz Ljutomera. Ljutomersko okrajno učiteljsko društvo je zborovalo 7. majnika pri sv. Tomaži v ptujskem okraji. Akoprām je bilo ugodno vreme, vendar se je jako malo učiteljev udeležilo zбора. Vzrok temu utegne biti, da nekaterim je bilo predaleč, a nekateri se vročine bojē. Razen 6 učiteljev udeležila sta se tudi dva občinska pristojnika, kojim je ptujsko glavarstvo zaukazalo, a kljub temu je k zadnjemu še pol. kōmisar prišel.

Gosp. predsednik Kryl je pozdravil vse došle g. učitelje in goste, ter ob enim obširno in jedernato govoril, kako naj se rastlinstvo v narodnej šoli podučuje. Na to je sledil govor pisatelja teh verst o nazornem nauku. —

K zadnjemu se je veršila volitev novega odbora. Voljeni so bili: Gosp. Kryl, pervosednik; g. Lapajne, podpredsednik; g. Klanjšček, tajnik; g. Postružnik, blagajnik. Okoli 12. do 1. ure je zborovalo ormuško učiteljsko društvo; navzočih je bilo 10 učiteljev, govoril je g. Kovačič o zgodovini vzgoje. Po dokončanem zborovanji je bil skupni obed. Kl.

Slovstvo.

(„Humoristički listi“) se bode zval nov ilustriran šaljiv časopis, ki bode s 1. julijem po 2krat na mesec v Zagrebu izhajati začel. Pisan bode v hervatskem in slovenskem jeziku in v raznih narečjih teh jezikov. Utegne torej prav zanimiv biti.

Šolske novice in drobtine.

(Iz kranjskega deželnega šolskega sveta.) Dovolila se je ustanovitev 2 razredne dekliske šole v Černomlji. Učiteljci boste imeli po 500 in 400 gld. Dvorazrednica v Zagorji naj se razširi na 3razrednico, 2. učitelj naj dobiva 450, 3. učitelj pa 400 gld. letne plače.

(Kranjski deželni odbor) je dovolil sirotam nekega učitelja 50 gld. miloščine. 2. učitelju Dobrepoljskemu se povekša plača na 450 gl. Vdovi bivšega učitelja pri sv. Petru pri Ljubljani se dovoli 40 gld. priljade k njeni do sedanji penziji.

(Ljubljanski mestni zbor) je dovolil bivšemu ternovskemu učitelju Sušniku 310 gld. pokojnine in prosto stanovanje. — Za šolo ugodnih dečkov je v Ljubljani 1314, deklic 1206. Brez malo izjeme hodijo vsi ti tudi v šolo. —

(Okrajno učiteljsko konferenco) imajo učitelji ptujskega, ormuškega in rogaškega okraja 30. in 31. julija v Ptujju. Na dnevnem redu so razlaganja iz zgodovine, računstva, fizike, zemljepisa i. t. d. Naloženo je, da se za vsaki predmet po 3 učitelji pripravijo. Razen tega je vsakemu učitelju ukazano, da izdela najmanj 2 vprašanji pismeno, ako ne, tako se žuga, začela se bode proti dotičnemu disciplinarna preiskava. (Čisto prav je, da se učitelji urijo v spisovanji, toliko tisti, ki nimajo še potrebnih izpitov, kolikor tisti, ki jih že imajo. Toda nam se dozdeva nekako

čudno, da bi tudi oni učitelji, ki so po svojih večjih študijah dobro doveršili vse potrebne izpite, nekako tako, kakor učenci primorani bili, takošne naloge izdelovati — in jih v pregled (popravek ne moremo reči) izročevali možem, kateri dostakrat za to potrebnih — — —. Več ne smemo reči, kajti naši konfiskatorji so hudi. Ured.

(Glas o prekmurskem (ogersko-slovenskem) šolstvu.) „Prijatelj“, časopis za ogerske Slovence, ima v svojem 11. broju sledeči dopis iz prekmurske Sobote v ondotnem narečji: „Sobočkoga kraja učiteljsko društvo ete mesec v Pitconci obdržalo sprotolajne redovno sedstvo. Spazljivostjov smo posluššali preštenje društva pol letna imenitnoša zgodnjenja. Radi bi čüli, ka po prek v naši šolaj včenjé skakšim našhajom teče; šteli smo čüti. Jeli naša deca má te potrebne slovenske knige; šteli smo zvediti v kakšem stálišči naši šolski sadiščí stojijo. Od toga smo zdaj nikaj ne čüli! Troštaj mo se, ka za pol leta od tega tídi glas dobimo. Nam je jáko potrebno na to siliti, naj se naša deca poleg díhovnoga dela to tídi včijo, kaj eden vért more znati, ár z naši dec z vékšega tak vértovje, ali rokodelavci bodo. Vučitel najlepšo priliko má deco v njihovem mladosti k deli navaditi; čí se dete navéi povanja sadišč, včelario i drúgo hasnovitno delo, to de sledí tak delalo. Kak lehží si tákši človek kríh pripraví. Po tákšem se obogatijo lidje, obogati se véš i obogati se orság. Vučitelstvo je jáko lepa čést. Paščilivi, vučeni vučitel največ zna včinití, ka naj narod obrisan, delaven i krepki bude. Ali kí véi takši more sam vučeni bití.“ Tako piše baje eden prekmurski slovenski „vért“ (t. j. nemški wirt, slov. gospodar). Naj pa piše kdor koli, jasno je, iz tega to, da so se tudi od Magjarov zanemarjeni Prekmurci začeli zavedati svoje slovenske narodnosti in tega, česar jim manjka, namreč dobrih slovenskih knjig, dobrih šol in učiteljev, kateri naj zlasti za poduk v kmetijstvu prvo skerb imajo. To so zdravi nazori, ki kažejo bistri razum Prekmurcev in jim obečajo boljšo bodočnost — kljubu temu, da „Prijatelj“ sam v političnem obziru ni enacih misli njegovih sodrugov, slov. časopisov.

(V Ljutomeru) bude okrajna učiteljska konferenca 4. avgusta. Na dnevnem redu so navadni šolski predmeti. Tudi pri tej konferenci se vsakemu učitelju nalaga, da piše vsaj eno nalogo, sicer bi se ga disciplinarno preiskovalo. Ali se tako malo več učiteljem zaupa in ima li učiteljstvo tako malo časti (? Ur.), da so nadzorniki primorani (? Ur.), kar z disciplinarno preiskavo jim groziti?? To vprašamo.

(Iz seje kranjskega deželnega odbora 9. junija.) Sklepom krajnega in okrajnega šolskega sveta v Kerškem zavoljo upeljave nemškega učnega jezika v 4. razred ljudske šole v Kerškem in v 3. razred ljudske v Leskovci deželni odbor ni priterdil, kar o tem določujejo učni načerti, kedaj in koliko se ima v tri- in štirirazrednih ljudskih šolah nemški učiti in podučevati. — Pogojem g. Martina Hotschevarja iz Krškega, da prepusti svoje novo poslopje le proti temu Krški občini za ljudsko šolo in za napravo meščanske šole v Krškem, da v štirirazredni ljudski šoli nemški jezik ostane obligatni učni predmet, v 4. razredu pa postane učni jezik, ter da mora biti v meščanski šoli nemški učni jezik, in ta šola ostati za vse čase nemška meščanska šola, deželni odbor ni priterdil zato, ker ni še rešeno važno vprašanje: kdo bo vzdrževal to šolo in plačeval stroške njene, ki bi znašali vsako leto več tisoč goldinarjev. Po postavi namreč naprava in vzdrževanje meščanskih šol je dolžnost celega šolskega okraja, to je vseh občin, ki bi morale po prikladah na davke skerbeti za plače učiteljev, za učne pripomočke, kurjavo i. t. d. Torej je treba sklepa vseh občin Kerškega okraja in njih priterjenja, da se napravi v Kerškam meščanska šola pod pogoji, ki jih stavi g. Kotschevar.

(Imenovanje.) G. V. Urbas, profesor realke v Terstu, je imenovan za zač. okrajnega šolskega nadzornika za koperski in poreški

okraj, g. St. Križnič, glavni učitelj v Kopru, pa v enaki službi za puljski in pazinski okraj, in pa za mesto Rovinj.

(† Umerl) je slovenski profesor Karol Švab, glavni učitelj v Kopru. Škoda je mladega, izobraženega slovenskega profesorja.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Učiteljska služba v Runčah (p. in okraj Ormuž) s 550 gld. in stan. do 30. jun. na kr. š. svet. Učiteljska služba pri sv. Jurju v Slov. gorjah (Irazr. š. p. in okr. sv. Lenart v Slov. gor.) s 550 gld. in stan. do 9. jul. na kr. š. svet. Podučiteljska služba v Lučah (Leutschach) (Irazr., okraj Arvež, Arnfels) s 360 gld. in stan. do 30. junija na krajni š. svet.

Na Kranjskem: Učiteljska služba v Vodicah (Irazr., okr. Kamniški) s 500 gld. in stan. do 15. jul. na kr. š. svet.

Na Goriškem: Učiteljski službi v Škrbini in Gorjanskem (Irazr.) s 450 gld. in stan. Služba potovalnega učitelja za Barko in Vatovlje s 500 gld. in stan. Podučiteljska služba v Komnu s 400 gld. in stan. — Vse do 15. julija na kr. š. svet.

Premembe pri učiteljstvu po Slovenskem.

Na Štajerskem: Gosp. Kolbl (iz Runč), učitelj v Polenšaku; gosp. Brezovnik, učitelj na Slatini pri Rogateu; g. Zupančič Martin (iz sv. Janža pri Drauburgu), učitelj v Brezuli; g. Grace, vsenčeliščnik, suplent v Kamnici pri Mariboru; g. Lesjak Fr. (s Planine), učitelj v Račjem; g. Sabati, marib. učiteljski kandidat, zač. učitelj v Hočah. Gospodična Berta Aufrecht (iz Feldbacha), podučiteljica v Leitersbergu pri Mariboru; gosp. J. Rath, učiteljica ročnih del v Lempahu. (Ali pomenijo ta nemška imena tudi nemška učiteljice? Pa vendar ne. — Ured.)

Učiteljska in podučiteljska služba

na trirazredni šoli Št. Paul pri Pregvoldu z dohodki III. razreda in prostim stanovanščem se izpišejo.

Prositelji imajo prošnje do konca meseca junija 1877 na krajni šolski svet Št. Paul pri Pregvoldu vpslati.

Okrajni šolski svet Celje, dne 26. maja 1877.

Pervosednik: Haas m. p.

Razpis učiteljskih služeb.

V šolskem okraju Celjskem se razpisujejo sledeče učiteljske službe:

Učiteljska služba v Zgornji Ponkvi (Oberponigl, Post Sachsenfeld), III. razred in prosto stanovanje (enorazredno).

Podučiteljska služba v okolici Celjski, II. razred.

Prositelji imajo prošnje do konca junija poslati dotičnemu krajnemu šolskemu svetovalstvu.

CELJE, dne 2. rožnika 1877.

Pervosednik: Haas m. p.

Učiteljska služba

na enorazredni ljudski šoli v Šmartnem na Paki, z dohodki IV. razreda in prostim stanovanjem se zarad definitivnega imenovanja razpisuje, ker se do sedaj le začasno oskerbuje.

Prosilci, zmožni slovenskega in nemškega jezika, naj pošljejo svoje prošnje po postavnem potu do 5. julija t. l. krajnemu šolskemu svetu v Šmartnem na Paki (Post Schönstein).

Okrajni šolski svet v Šoštajnu, dne 22. maja 1877.

2—3

Pervosednik: Strobach m. p.

V Pragi v založbi Felkl-na in sina (Celetna ulica, č. 30) so izišle po priporočilu „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“:

NOVE RISANKE

s slovenskimi napisi in s prav dobrim, debelim papirjem.

Perva, druga in tretja risanka so pikčaste, četrta ima čisti papir. V 1. risanki so pike 1 cm., v 2.—2 cm., v 3.—4 cm. narazen.

100 kosov velja 4 gld. 50 kr.; posamezni sešitki (s 6 listi) so po 6 kr.

Za slovenske šole jih ima pa v zalogi

Janes Giontini in **Fr. Dubois**
v Ljubljani. v Ljutomeru.

Zlasti opozorujemo slavne okrajne šolske svete, p. n. gospode šolske ravnatelje in učitelje na naše, izverstne po najnovejših zemljepisnih znanostih uredjene zemeljske krogle (globe), luno- in planetostroje najnižjih cen v slovenskem, hervatskem in serbskem jeziku. Visoko naučno ministerstvo jih je v svojem času kot edino za šolo pripravne priporočilo.

☛ Vzori (obrazci) se na zahtevanje zastonj in franko pošiljajo.

6—12

Felkl in sina
tergovina s papirjem v Pragi.